

Spoved' ženy chorobne závislej od nakupovania

**život
v mínuse** **AVIS
CARDELLA**

život v mínuse

Spoveď ženy
chorobne závislej
od nakupovania

*Venujem
svojej matke a otcovi*

AVIS CARDELLA

život v mínuse

Bratislava marec 2011

Kapitola 1

Obchodné domy Barneys,
Bergdorf's, Bloomingdale's

Nakupovala som, aby som utiekla sama pred sebou. Nakupovala som, aby som vôbec vedela povedať, kto som. Pohltilo ma to. Keď som sa zrazu ocitla v Barneys v oddelení s luxusnou spodnou bielizňou a netušila som, ako som sa tam dostala, uvedomila som si, že mám veľký problém.

Bolo to na začiatku nového milénia. Mala som sa dobre. Asi najlepšie vo svojom živote. No zároveň som cítila, že niečo so mnou nie je v poriadku. Prečo som v Barneys? A prečo si kupujem dvadsať kusov nohavičiek?

„Pomôžem vám nejako?“ opýtala sa predavačka.

„Áno. Chcem z každej farby jednu.“

Stalo sa. Každé mi osobitne zabalili do hodvábneho papiera.

S navoňanou taškou som potom kráčala domov a vedela som, že si nesiem niečo, čo vôbec nechcem. Čo vôbec nepotrebujem. Čo sa mi nijako zvlášť nepáči. Načo je mi dvadsatoro nohavičiek zabalených v ten-

kom papieri? Prečo sa vlečiem z Barneys s ďalšou čiernou kabelou?

Prišla som domov, bezmyšlienkovite som vošla do spálne a tašku s nerozbalenou spodnou bielizňou som hodila do skrine k ostatným „prepotrebným“ nákupom.

Nechápem, ako som sa dostala do štádia nezmyselných nákupov. Mala som fajn život. Bývala som na Manhattane a pracovala ako novinárka na voľnej nohe. Bola som zasnúbená s bohatým obchodníkom z Európy. Mali sme dva domy, dve autá a veľa známych. V šatníku som mala tie najkrajšie kúsky oblečenia. Mala som všetko a na každú príležitosť. Z materiálnej stránky som si žila ako vo vatičke...

Boli neskoré deväťdesiate roky – obdobie tzv. nerozumnej hojnosti – a všetci sa správali nerozumne. Všetci mali peniaze a všetci nakupovali. Prečo by som ja mala byť iná? Nakupovanie bolo na Manhattane povinnosťou! Práca, obedíky, víkendové raňajky v Diners a nakupovanie nových vychytávok. Hneď pri mojom dome bol skutočný raj: luxusné obchodíky a butiky Tiffany's, Chanel, Louis Vuitton, Manolo Blahnik, Bulgari, Takashimaya, Bonwit Teller, Prada, Linda Dresner, Emporio Armani, Tod's, Nike, Burberry's – a moje tri najobľúbenejšie obchodné domy: Barneys, Bergdorf's a Bloomingdale's.

Vysvetlím vám, ako strategicky boli rozostavené, nemala som problém dopraviť svoje nákupy domov. K Bergdorf's som mala najbližšie. Z luxusného mrakodrapu, v ktorom som bývala, to bolo asi šesť minút. Potom bol

Barneys. Záviselo to od toho, akou cestou som sa pus-tila, no netrvalo mi to dlhšie ako desať minút. Do Bloomingdale's som to stihla rezkým tempom asi za päť-ásť minút.

Z týchto troch obchodákov som mala najradšej Barneys na Madison Avenue. Bol moderný, svieži a žiarivo biely. Vždy keď som vošla do Barneys, cítila som sa ako v kozmickej lodi. Už keď som prechádzala malým vestibulom, mala som pocit, že prechádzam istými atmosférickými zmenami. A boli to zmeny – z ulice som sa dostala znova do obchodu. Všetky výpredaje v Barneys mali okolo seba auru, mali punc výnimočnosti a boli akoby z iného sveta. Keď som sa prechádzala po obcho-ďáku, svet vonku pre mňa ako keby neexistoval.

V oddelení s obuvou som trávila celé hodiny. Preda-vač už vedel, ako sa volám. Ja som zasa poznala jeho me-
no. John mi predával topánky celých sedem rokov. Keď chodíte často nakupovať, stane sa vám to isté ako mne – spoznáte predavačov a oni spoznajú vás. Niekedy sa vám dokonca môže stať, že vám začnú posilať infor-
mácie o nových kolekciách písané ručne a pozvú vás aj na súkromný výpredaj. Nesmiem zabudnúť ani na via-
nočné pozdravy.

V Bergdorf's som nikdy nikoho neoslovila menom. Rada som sa tam potichu prechádzala. Bola som tam utiahnutá a vyplašená, pretože som na mnohé tie veci reálne nemala. A zdalo sa mi, že to na mne vidno. V horších štádiách svojej nakupovacej mánie som sa hrala na ženu, ktorá na oblečení v Bergdorf's vyrastala, nechala som sa obskakovať personálom a potom som

naoko znechutene odchádzala. Znechutená zo svojho správania.

Jediné, čoho som sa nikdy nevzdala, bola návšteva salóna Johna Barreta na vrchnom poschodí. Vždy len podstrihnúť, dofarbiť a vysoliť nekresťanské peniaze. Za to, že ma pekne privítali, dvaja homosexuáli mi umyli vlasy a urobili mi kapučíno...

Ale odchádzala som ako pravá „Bergdorfova blondínka“, stálo mi to za to.

V Bloomingdale's to bolo ako pohladenie po duši. Nakupovala som tam od malička, brávala ma tam mamička. To miesto je pre mňa niečo ako spomienka na minulosť, prídem sem a ponorím sa do detských čias. Takže, je to jasné, moja nakupovacia mánia má silné korene. Základným kameňom boli nákupy s mamou.

Ibaže tá nenakupovala, aby utiekla sama pred sebou.

Na konci dvadsiateho storočia, keď sa rozrastal obchod a bankári na Wall Street tasili svoje zbrane, prebudila som sa zo sna, v ktorom som uviazla.

Ráno čo ráno som sa budila dobitá, unavená, neschopná tešiť sa na to, čo ma čaká. Nebavila ma práca, nebavilo ma nič. Pochybovala som o sebe, o svojich schopnostiach, o tom, či si zaslúžim život, ktorý mám. Najhoršie bolo premýšľať o tom, dokedy budem schopná drieť na sto percent, dokedy budem mať nápady a dokedy budem mať svoj spoločenský status. Toho som sa držala ako kliešť, z nevysvetliteľných príčin. Bol pre mňa alfou a omegou, bol pre mňa mojím životom. Dnes

viem, že tieňovým, ale vtedy som žila v tieni ozajstných hodnôt.

Pravidelne ma prepadával nezmyselný smútok.

Kto som? pýtala som sa sama seba.

Iste, bola som žena, ktorá žije na Manhattane. Bola som veľmi kultivovaná, vždy dokonale zladená. Môj štýl určovali obálky módnych časopisov, v tomto som bola puntičkárka. Cvičila som pilates a jogu, mala som pevné vyšportované telo. O svoju pleť som sa starala ako muži o nové auto – bola dokonale vyčistená a upravená, úplne žiarila. Môj vzhľad bol finančne náročný. Bolo dôležité, aby vyzeral draho, pretože takto dokonale musela vyzeráť každá dáma, ktorej prácou bolo nakupovanie v luxusných obchodoch. Keby som nevyzerala ako z obrázka, predavači by ma nebrali vážne a neakceptovali by ma ako váženu zákazníčku.

Po čase som si uvedomila, že chodím nakupovať v akomsi delíriu, ako keby som bola námesačná. Nepamätám sa, ako som sa do obchodu dostala. Viem iba to, že keď sa prebudím, nájdem si v skrini ďalšie šaty Prada, Armani, Calvin Klein alebo Jil Sander a ďalšie páry topánok na extrémne vysokom podpätku, ktoré mi perfektne sedia na nohe. Kúzelné. Dokonalá ilúzia... To nie je všetko, v kúpeľni si nájdem tie najlepšie krémy: Laszlo Night Serum, Creme de la Mer, regeneračný krém, mydlo Clinique, omladzujúci gél s vitamínom C, bieliacu pastu a aminokyseliny tých najčudnejších názvov.

Jediný spôsob, akým som sa mohla dostať k týmto drahým vecičkám, bol ten, že som bola zasa nakupovať.

Podľa toho, čo som doma našla, som usúdila, že som nakupovala dlho.

Takto sa stalo, že som sa jedného pekného dňa ocitla v Barneys a naozaj som si nepamätala, ako som sa tam dostala. Mala som byť doma a písať príbeh o módnom fotografovi Michaelovi Thompsonovi. Robila som s ním rozhovor v jeho ateliéri, keď fotil Halle Berryovú pre Revlon. Vybojovala som si tento rozhovor, vytrhla som ho z pazúrov iných novinárov, ktoré sa oň bili... Mne sa však podarilo prespať dobu. Teraz už ten príbeh nie je aktuálny a ja... No, ako by som to povedala, ja stojím v obchode so spodnou bielizňou.

Zízam na nohavičky Cosabella.

Majú ich v dvadsiatich farbách, možno aj vo viacerých. Všimla som si sýtooranžové, cukríkovoružové, vínové, citrónové, zelené, červené, levanduľové, červenkasté a kávové. Na vešiakoch nad nohavičkami boli vystavené biele a čierne tielka, a tak som si hneď tri objednala. „Prosím si dve čierne a jedno biele.“

Tielka a nohavičky – nakúpila som hromadu spodnej bielizne. Mali aj krásne podprsenky, živôtky, pyžamá, saténové plášte a hodvábne komplety. Všetky čakali na to, aby si ich niekto kúpil. A ja som tam nakupovala, namiesto toho, aby som doma dopisovala článok.

Pozorovala som predavačku, ako kontroluje cenovky na každých nohavičkách, a cítila som, ako keby sa mi v hlave nafukoval balónik s héliom. Namiesto mozgu som tam mala ten balónik. Mohla som vzlietnuť k stropu a zostať tam večnosť, kým by ma niekto neomotal motúzikom a nestiahol dole. Muselo mi šibnúť, keď

som samu seba presvedčila, že si musím kúpiť všetky tie nohavičky.

Keď som v ten deň prišla domov, nebola som si istá, či niektoré z tých nohavičiek chcem. Spravila som chybu, že som ich toľko nakúpila. Jednoducho som sa pošmykla. Netušila som, aká veľká bude tá šmykľavka a aké tvrdé bude pristátie. Nevedela som si ani len predstaviť, kedy sa to skončí. Bolo mi jasné iba to, že som po uši v problémoch.

Prečo som pravidelne mávala chuť nakupovať? Spôsobil to diabol, ktorý sa nasťahoval do môjho tela a prikazoval mi, aby som išla na nákupy a nechala tak prácu, ktorú mám rozrobenú? Bola to strašná chuť. Nedalo sa s ňou robiť nič iné, iba ju ukojiť. Kedykoľvek sa objavila, musela som si ísť niečo kúpiť. Robila som to automaticky, impulzívne, neuvážene. Potom som to ľutovala a niekedy mi to dokonca vyrážalo dych, ťažilo ma to a nemohla som sa pohnúť.

Milovala som nakupovanie už ako malé dievčatko. Čo by mohlo byť na nakupovaní zlé? Ako tínedžerka som si nevedela predstaviť nič lepšie ako nákupy. Nič ma viac nepotešilo.

Keď som v ten osudný deň prišla domov a otvorila šatník, zarazila som sa nad jeho obsahom. Viseli v ňom krásne kostýmy, letné šaty, v komínčekoch boli naukladané kašmírové svetríky a tričká. Všetko malo svoje miesto. V rohu sa mi však kopili tašky, ktoré som tam iba hodila a nikdy neotvorila. V jednej taške bola rifľová bunda za 500 dolárov, v druhej boli troje tepláky.

Hodila som k nim aj čiernu tašku z Barneys a zavrela som dvere.

Nakupovanie bolo mojím útekcom, mojím kamarátom, balzomom na dušu, moja radosť, tajomstvo, minulosť, ale aj zabijak, fantázia, terapia, droga, milenec, spojenie s minulosťou a výlet do budúcnosti.

Bola to aj moja závislosť?

Kapitola 2

Oniománia a ja

Oniománia je pomenovanie chorobnej túžby nakupovať. Aj keď to vyzerá, že je táto choroba novodobý fenomén, už v roku 1915 ju definoval nemecký psychiater Emil Kraepelin. Termín „závislý od nakupovania“ pochádza z roku 1984, prvýkrát sa objavil v článku, ktorý vyšiel vo *Washington Post*. Bol o princeznej Diane, o ktorej sa klebtilo, že príliš veľa nakupuje. Noviny uverejnili článok na Dianinu obhajobu a popreli akékoľvek podobné špekulácie o princeznej z Walesu. Až v roku 1991 začali odborníci používať termín „vášnivý nakupovač“, v roku 1995 sa v médiách hovorilo otvorene o „extrémnych nakupovačoch“.

Keď som začala študovať knihy a časopisy o „nutkavom nakupovaní“, prekvapilo ma, že aj Mary Todd Lincolnová bola závislá od skúšobných kabínok a nových zbytočných vecí. Vraj si za jeden mesiac kúpila až osemdesiatštyri párov rukavičiek.

Vysvitlo, že nakupovanie bolo drogou pre viaceré historické osobnosti od Márie Antoinetty cez Imeldu

Marcosovú až po Williama Randolpha Hearsta. Aj prvá dáma Jacqueline Kennedyová sa vyžívala v nakupovaní, hlavne ak išlo o francúzsku módu. Napísala list francúzskemu návrhárovi Olegovi Cassinimu a požiadala ho, aby ju obliekal. Zdôraznila však, že sa nechce stať novodobou Máriou Antoinettou a nechce, aby sa o nej začalo hovoriť, že „príliš veľa nakupuje“. Návrhár musel o ich dohode mlčať. Jacqueline sa v prvom rade mala obliekať podľa najnovšej módy, ale americkej, nie francúzskej. Ona však milovala francúzske modely a to by Amerika odsúdila ako zradu.

V dnešnej dobe sa celebrity nezatažujú tým, čo si o ich chorobnom nakupovaní myslí okolie. Victoria Beckham sa priznala, že má nutkanie nakupovať, a nazbierala viac ako sto kabeliek Hermés. Všetky sú rovnaké. Minimálne podobné. Hermés nemá tolko tvarov a farieb. Herečky Sarah Jessica Parker, Kate Hudson a Lindsay Lohan sa sústreďujú na džínsy a topánky, majú ich stovky. Aj Serena Williams je závisláčka. V roku 2001 sa v rozhovore pre športový kanál CBC Sports priznala, že bojuje s nutkaním nakupovať cez internet. Za počítačom sedí niekedy až šesť hodín denne a nakupuje. Pre CBC povedala: „Keď som online, nemôžem si pomôcť. Neviem sa zastaviť. Iba nakupujem a nakupujem a nakupujem.“

Zo známych osobností bol na tom najhoršie asi Andy Warhol. Tvrdil, že „nakupovanie je pre Američanov oveľa typickejšie ako myslenie“. Bol zosobnením tejto filozofie. Často oslovoval priateľov, aby s ním chodili na výpredaje, aukcie, blšie trhy a do obchodných do-

mov. Okrem toho o samotnom nakupovaní rád počúval. Chcel vedieť, kde iní nakupovali, čo, kedy a prečo.

Keď v roku 1987 zomrel, v jeho apartmáne našli veci, ktorých sa nikdy nedotkol, nepoužil ich ani si ich neobliekol. V roku 1989 mu vzdal hold Simon Doonan, kreatívny riaditeľ obchodného domu Barneys. Veci, ktoré u Warhola po smrti našli, vystavil vo svojich výkladoch. Na očiach tak boli okrem iného bábiky Barbie, pornografické časopisy, plechovky plné keksíkov a celá zbierka nákupných tašiek. Takmer o dekádu neskôr, v roku 1997, požiadali Doonana, aby znova predstavil „Warholovu kolekciu“. Tentoraz na módnej výstave v newyorskom Whitney Museum of American Art.

Čo je také zaujímavé na veciach, ktoré kedysi Warhol nakúpil?

Ja si to vysvetľujem tak, že Warhol podľahol nutkaniu vlastniť „veci“. Americká kultúra je plná takých ľudí. Obchodné domy opisoval ako múzeá a bol presvedčený o tom, že najslávnejší sú tí, ktorých mená sú nad vstupom do jednotlivých obchodov. Svojho času napísal: „Závidím všetkým, ktorí vlastnia veľké obchody a po ktorých pomenovali celú sieť obchodov.“

Umenie Andyho Warhola aj jeho nakupovanie odrážali jeho osobnosť a túžbu byť výnimočným. Ja som tiež použila nakupovanie ako prostriedok na únik za hranice bežného sveta. Túžila som uletieť. Len som netušila prečo. Pravdupovediac, ani som po tom nepátrala. Možno preto, že som sa bála, čo sa o sebe dozviem. A možno preto, že som nemala čas. Stále som bola na nákupoch.

Hrozné je, že keď spomínam na svoje detstvo, v pamäti mi naskakujú situácie spojené s nákupmi. S oblečením. S topánkami. Možno už vtedy som ich brala ako prejav lásky, prejav blízkosti a spolupatričnosti, keďže nič také ako debatovanie s mamou v parku na lavičke som nezažila...

Boli sme päťčlenná rodina a bývali sme vo Fort Greene v Brooklyne. Žili sme v dosť stiesnených podmienkach a ani peňazí sme nemali veľa. Neboli sme ani bohatí, ani chudobní, normálna stredná vrstva. Mala som spoločnú izbu s bratmi – Francisom a Stephanom. Celé detstvo a celú pubertu som dobiedzala, že chcem vlastný priestor, ale naši na väčší byt proste nemali. Moji bratia boli typickí chalani a ja ako najmladšia som musela čeliť ich útokom. Raz sa ma pokúšali zadusiť vankušom, raz si zo mňa robili otroka. Stephan, najstarší z nás, ma nútil, aby som ho krmila hroznom a robila mu masáž nôh. Francis, ktorý bol iba o rok starší odo mňa, nemal až také nároky a bol skôr mojím kamarátom. Ale najradšej som bola sama. Tichá a uzavretá. Vo svojich myšlienkach.

Keď sa spojili a boli ku mne sprostí, chcela som utiecť z domu, niekedy som si aj pobalila batoh, ale nemala som tú odvalu...

V období, keď som mala asi sedem rokov, mi diagnostikovali amblyópiu, teda tupozrakosť, a tak mi predpisali okuliare. Jedno sklo mi dokonca prelepili čiernou páskou. Vyzerala som ako pirát. Hanbila som sa

a bola som ako plachý zajac. Musela som nutne niekam utiecť – ku knihám a k oblečeniu.

Nemôžem sa ohliadnuť späť do minulosti bez toho, aby som nepocítila, ako ma zmenili jedny obyčajné okuliare. V mojej sedemročnej hlavičke ma prenasledovali myšlienky ako z rozprávky, ktorej dej sa odohráva presne naopak: labuť sa zmení na škaredé káčatko. Bola som pekné malé dievčatko a na druhý deň sa zo mňa stala škaredá poľutovaniahodná školáčka. „Chlapci sa nezaujímajú o dievčatá, ktoré nosia okuliare,“ posmieval sa mi otec. Tieto slová ma úplne zničili. Nikto ma nebude chcieť za ženu? Čo budem robiť? Keď nebudem manželkou nikoho, čo len zo mňa bude?

Túžila som byť ako moja mama. Bola vysoká, elegantná a vždy extravagantne oblečená. Ako na maškarný ples. Mala vždy krásne šaty, niekedy vyzerala exoticky. Mám fotku – mala som na nej asi osem rokov –, na ktorej obdivne pozerám na mamu, ktorá je oblečená ako ruská princezná. Bola v bielej saténovej blúzke s golierikom a ruky mala zastrčené v kožušinovom rukávniku. Na ďalšej fotke vyzerá ako barmanka. Dlhé čierne vlasy má vyčesané a jej suknička poodhaľuje saténové podväzky. Pamätám si aj jej oranžovú blúzku Betsey Johnson, ktorá bola potlačená motívmi slnka a mesiaca. K nej si obliekla široké nohavice. Prechádzala sa v nich po byte a mne sa zdali také široké, že by sa nimi dal pokojne poutierať celý byt. Byt bol malý a nohavice široké. Nádherná kombinácia. V spleti spomienok na mamu cítim jej teplo, lásku a pokoj. Bola ku

mne milá, citlivá, ale akoby ma fyzicky ani nevnímala. Bola tam pre mňa, ale ja som sa k nej nevedela dostať. Ako keby bola medzi nami stena.

Keď si dnes čítam štúdie psychiatrov, ktorí vysvetľujú, že chorobné stavy (jedným z nich je aj chorobná túžba nakupovať) pochádzajú z toho, že nám v detstve niečo chýbalo, je mi jasné, že to platí aj o mne. Prečo sa mi moja mama neotvorila? Prečo zvolila „studentý odchov“ a neboli sme nikdy kamarátkami? Prečo to viedlo k tomu, čo odborníci pomenovali emocionálna prázdnota? Prečo ju viem naplniť iba tým, že pôjdem nakupovať?

Pamätám si, že mi mama stále kupovala nejaké oblečenie. Robila to šikovne, kombinovala lacné výpredajové veci s kúskami o niečo drahšími a vždy som vyzerala fantasticky. Z peňazí, ktoré boli doma, vyčarovala maximum. Otec bol iba robotník, inštalatér v AT&T. Jeho plat nestačil na žiadne extravagantné nákupy. Mama bola ženou v domácnosti.

Napriek tomu je z fotiek zrejmé, že som chodila vždy pekne oblečená. Možno som si spomienky na mamu nesprávne prepojila so svojím šatníkom.

Jej vkus mi však nie vždy pasoval. Na prvé sväté prijímanie som chcela šaty s nariasenou sukničkou, s mašličkami a čipkami. Mama trvala na tom, že budem mať jednoduché rovné šaty z bieleho šifónu. Dnes by som ocenila to, ako elegantne som v nich vyzerala, ale vtedy som sa cítila otrasne. Ostatné dievčatá mali vyčačkané šaty a ja som ich mala rovné, strohé a po kolená.

Na Veľkú noc mi kúpila krásne kabátiky. Stále mám pred očami hodvábnny vo farbe šampanského s kašmírovou potlačou.

Vždy mi veci vyberala mama, ale keď sme sa z Brooklynu presťahovali na Staten Island, chcela som si ich kupovať sama. Mala som úplne iný vkus. Viac sa mi páčil žiarivozelený kabátik. Keď som išla na kamarátku-nu narodeninovú oslavu, dala som si bielu blúzku s nariasenými rukávami a skombinovala som ju s modernými hroznovozeleňmi nohavicami. Cítila som sa v tom tak dobre, že som sa odvážila dať si na párty dole okuliare, klebetila som s kamoškami o chalanoch a z plných pľúc spievala Knock Three Times od Tonyho Orlanda a jeho skupiny Dawn. Neskôr som vo výklade Thom McAn zbadala vysoké kožené čižmy, niečo v štýle Pocahontas. Prosíkala som mamu, aby mi ich kúpila na narodeniny. A ona mi ich kúpila. Dala mi ich v obrovskej škatuli. Bola som vo vytržení.

Okrem pôžitku, ktorý som mala od malička z nekončných výletov po obchodných centrách, si spomínam iba na jeden zlý moment. Bolo to v deň, keď sme mali odcestovať na letnú dovolenku a mama si uvedomila, že potrebujem nové plavky. Požiadala otca, aby ma zobral do obchodu, a ten ma dotiahol do detského obchodíka. Boli tam veci, z ktorých som už dávno vyrástla. Mala som jedenásť a dosť som sa vytiahla. Nechcela som mať detské plavky a nechcela som ani, aby otec kontroloval, či tie plavky nie sú náhodou drahé.